

“หวัดนก” วันนี้ ยังมีพิษสง!

เมื่อปี 2540 คนไทยมีโอกาสรู้จักกับ “ไข้หวัดนก” เป็นครั้งแรก ในฐานะโรคร้ายที่มีพิษสงถึงตาย ก่อนหน้านั้น เหล่านักอ่านและนักวิชาการจำนวนไม่น้อยที่เคยได้ยินได้ฟัง โศกนาฏกรรมในหน้าประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เมื่อราวร้อยปีก่อน ที่ประชากรนับล้านในซีกโลกตะวันตกถูกร่ำชีวิตเพราะเชื้อไวรัส ไข้หวัดใหญ่ ที่เรียกกันว่า “ไข้หวัดสเปน” ต่างพากันของเหตุการณ์นี้เป็นเหมือน “เรื่องข่า-ข่า” ที่เป็นผลจากความด้อยพัฒนาด้านวิทยาการการแพทย์

แต่วันนี้พลโลกต่างหัวเราะไม่ออก เพราะไข้หวัดนก...หนึ่งในโรคร้ายที่พร้อมจู่โจมเข้าทำหน้าที่ เพชฌฆาตร่ำชีวิตผู้คนในประเทศหนึ่งประเทศใดหรือพร้อมกันหลายๆ ประเทศได้ทุกเมื่อนี้ก็เป็นที่วิตกกังวลกับไข้หวัดใหญ่นี้เอง

หลังจากหายหน้าหายตาไปนานร่วม 2 ปี วันนี้มีข่าวแพร่สะพัดว่าไข้หวัดนกอาจกลับมาสร้างความสะพรึงกลัวให้คนไทยอีกครั้ง

การติดตามสถานการณ์ไข้หวัดนก เป็นหนึ่งในประเด็นที่แผนงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพให้ความสนใจรวบรวมข้อมูลมาโดยตลอดในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา และต่อไปนี่คือสาระสำคัญที่น่าสนใจ

- **ตั้งหลักเขย่าโลกที่แดน “ยอดคน้ำน้ำมันหอย”**

ในปี 2540 โลกตกอยู่ในภาวะสะเทือนขวัญเมื่อมีการยืนยันอย่างเป็นทางการว่า เชื้อไข้หวัดใหญ่ ชนิด เอ (type A) ในตระกูล Orthomyxoviridae ซึ่งมีประวัติการก่อให้เกิดการติดเชื้อในสัตว์ปีกมานานกว่า 100 ปี รวมถึงในม้า หมู แมว นก ไก่ ฯลฯ ในทวีปต่างๆ ทั่วโลก เช่น อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา เม็กซิโก และอิตาลี ได้ติดต่อถึงคนแล้ว...

ในคราวนั้น เชื้อไข้หวัดใหญ่ ชนิดที่เรียกกันในเวลาต่อมาว่า เชื้อไวรัสไข้หวัดนก (Influenza A H5N1) ทำให้เกิดโรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจในผู้ป่วยถึง 18 ราย เป็นผู้ป่วยเด็ก 11 ราย มีผู้เสียชีวิต 6 ราย

ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ไข้หวัดนกยังระบาดในกลุ่มสัตว์ปีก จนสามารถเชื่อมโยงการแพร่เชื้อจากสัตว์สู่คน นำไปสู่การสังหารหมู่นกที่ไม่รู้วิธีโหนโอหนอนที่เสี่ยงต่อการเป็นพาหะของโรคไปถึง 1.5 ล้านตัว

จากกรณีแรกเริ่มที่ฮ่องกง ไข้หวัดนกได้สร้างสมอานุภาพและจู่โจมเข้าจนเติบกล้า กว้างไกลออกไปเรื่อยๆ จนปะทุให้เห็นชัดเจนในปี 2545 จากการระบาดทั้งในสหรัฐอเมริกา ชิชิ จิน เนเจอร์แลนด์ เยอรมัน และเบลเยียม

- **รุกเอเชีย ตายร่วมร้อย**

จนกระทั่งปลายปี 2546-2547 เชื้อไขหวัดนกก็ถูกลามเข้าสู่ประเทศไทย พร้อมการระบาดในสัตว์ปีกครั้งใหญ่ในภูมิภาคเอเชีย รวม 9 ประเทศ คือ กัมพูชา จีน อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น ลาว เกาหลี ไทย เวียดนาม และมาเลเซีย

ในการระบาดรอบนั้นนับมาจนถึงเดือนพฤศจิกายน ปี 2548 มีรายงานการระบาดของเชื้อไขหวัดนก H5N1 มาสู่คน จำนวน 132 ราย เกินครึ่งในจำนวนนี้ คือ 68 ราย เสียชีวิต โดยตายมากที่สุดที่ประเทศเวียดนาม

สำหรับในประเทศไทยมีผู้เสียชีวิตไปในคราวนั้น 21 คน

แผนภาพที่ 1 แสดงลำดับเหตุการณ์ช่วงไขหวัดนกเริ่มระบาดในคนในประเทศไทย

ตารางที่ 1 แสดงลำดับเหตุการณ์ช่วงไขหวัดนกเริ่มระบาดในคนในประเทศไทย

ลำดับเหตุการณ์ระหว่าง พฤศจิกายน 2546 ถึง มกราคม 2547

ปี	เดือน	เหตุการณ์
2546	พฤศจิกายน	กลางเดือนพฤศจิกายน: ข่าวการตายของไก่ในจังหวัดนครสวรรค์ คาดว่าเกิดจากเชื้อไขหวัดนกที่สำนักงานสัตวแพทย์ได้ดำเนินการติดตามตรวจหาเชื้อสาเหตุ
		ปลายเดือนพฤศจิกายน: สำนักงานสัตวแพทย์ได้แจ้งเตือนให้มีการเตรียมพร้อมโดยระบบเฝ้าระวังโรคปอดอักเสบ เพื่อรองรับการระบาดของโรค SARS ระลอกใหม่ ตั้งแต่ 1 ธันวาคม 2546
	26 ธันวาคม	กรมควบคุมโรคและกรมปศุสัตว์หารือแนวทางการป้องกันโรคระบาดจากสัตว์สู่คน
	7 มกราคม	สำนักงานสัตวแพทย์ประชุมจัดตั้งระบบเฝ้าระวังไขหวัดใหญ่ในพื้นที่เสี่ยง 7 จังหวัดภาคกลาง
2547	มกราคม	14 มกราคม: สำนักงานสัตวแพทย์ได้รับรายงานผู้ป่วยสงสัยติดเชื้อไขหวัดนกสายแรก
		23 มกราคม: กระทรวงสาธารณสุขได้พบผู้ป่วยยืนยันการติดเชื้อไขหวัดนกในประเทศไทย

ที่มา: สถานการณ์สุขภาพประเทศไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 7, ธันวาคม 2548

ที่มา สถานการณ์สุขภาพประเทศไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 7, ธันวาคม 2548

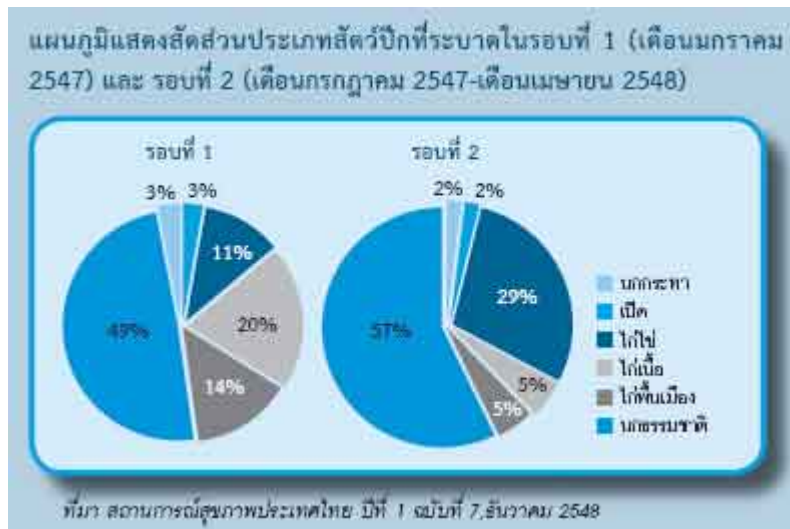
• วิเคราะห์เจาะลึกการระบาดบริบทไทย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการระบาดของไขหวัดนกในประเทศไทยในช่วงที่มีการระบาดอย่างหนักระหว่างปี 2546-2548 พบข้อมูลที่น่าสนใจดังนี้

- ช่วงเดือนที่พบการติดเชื้อมากที่สุด คือ มกราคม-มีนาคม และ สิงหาคม-พฤศจิกายน
- ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดโรคไขหวัดนกมากที่สุด ได้แก่ การเก็บเนื้อไก่ที่ป่วยและตายไว้ในบ้าน การสัมผัสไก่ที่ตาย และการสัมผัสไก่ที่ป่วย
- ในการระบาดครั้งนี้ เชื้อ ร้อยละ 85 เป็นเด็กวัยต่ำกว่า 15 ปี
- ระยะเวลาตั้งแต่วันที่เริ่มป่วยจนถึงวันที่เสียชีวิต หรือออกจากโรงพยาบาล อยู่ระหว่าง 8-30 วัน
- อาการที่แสดงออกคล้ายคลึงกับการเป็นไขหวัด คือ เป็นไข้ มีน้ำมูก เจ็บคอ ปวดกล้ามเนื้อ ไอ มีเสมหะ ไปจนถึงอาการปอดอักเสบ บางรายมีอาการเชื่อบุตาอักเสบและอุจจาระร่วง
- พื้นที่ที่พบการระบาดในสัตว์ปีกมากที่สุดคือ ภาคกลาง และภาคเหนือตอนล่าง
- สัตว์ที่ป่วยด้วยไขหวัดนก ซึ่งเป็นกลุ่มสัตว์ปีก พบว่าระบาดในกลุ่มไก่พื้นเมือง หรือที่เรียกกันว่า “ไก่หลังบ้าน” มากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มไก่ไข่ เป็ด ไก่เนื้อ นกกระทา และนกธรรมชาติ

- การระบาดรอบที่สอง ในเดือนกรกฎาคม 2547 พบว่าไก่ที่เลี้ยงในฟาร์ม ได้แก่ ไก่ไข่ และไก่เนื้อ มีอัตราการติดโรคต่ำลง เนื่องจากการปรับปรุงระบบการป้องกันโรคให้ดีขึ้น แต่กลุ่มที่ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดคือ เป็ดที่ต้องให้เดินหาอาหารกินตามทุ่ง หรือที่เรียกว่า “เป็ดไล่ทุ่ง”

แผนภูมิแสดงสัดส่วนประเภทสัตว์ปีกที่ระบาดในรอบที่ 1 (เดือนมกราคม 2547) และ รอบที่ 2 (เดือนกรกฎาคม 2547-เดือนเมษายน 2548)

ที่มา สถานการณ์สุขภาพประเทศไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 7, ธันวาคม 2548

• อัปเดตสถานการณ์ไทย-เทศล่าสุด

สำหรับข้อมูลล่าสุดของไทยและทั่วโลกที่ประมวลให้เห็นสถานการณ์ในภาพรวมการระบาดของโรคไข้วัดนก มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

- องค์การอนามัยโลกได้สรุปสถานการณ์จากทั่วโลกในรอบ 6 ปี นับตั้งแต่เริ่มมีการแพร่กระจายเชื้อสู่คนในภูมิภาคต่างๆ ตั้งแต่ปี 2546 จนถึงวันที่ 30 กันยายน 2551 ที่ผ่านมามีผู้ป่วยด้วยโรคนี้อีก 387 ราย เสียชีวิต 245 ราย
- ไทยเป็น 1 ใน 15 ประเทศ ที่พบการระบาดของเชื้อไข้วัดนกสู่คน ประเทศอื่นๆ ประกอบด้วย อาเซอร์ไบจาน กัมพูชา จีน ญี่ปุ่น อียิปต์ อินโดนีเซีย อิรัก ลาว ไนจีเรีย พม่า ปากีสถาน ตุรกี เวียดนาม และบังกลาเทศ โดยประเทศที่มีผู้ป่วยและเสียชีวิตมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อินโดนีเซีย (ป่วย 137 ราย ตาย 112 ราย) รองลงมาคือ เวียดนาม (ป่วย 106 ราย ตาย 52 ราย) และ อียิปต์ (ป่วย 50 ราย ตาย 22 ราย)
- นับตั้งแต่เริ่มมีการระบาดของโรคนี้นในประเทศไทย ในเดือนมกราคม 2547 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2548 มีผู้ป่วยไข้วัดนกในประเทศไทย 22 ราย เสียชีวิต 14 ราย จัดว่าเป็นโรคที่มีอัตราการตายสูงถึง ร้อยละ 62 ของผู้ป่วยทั้งหมด

ตารางแสดงจำนวนคนไทยที่ติดเชื้อใช้หวัดนกและผู้เสียชีวิต นับแต่เริ่มมีการระบาดสู่คนจนถึงปัจจุบัน (ข้อมูลเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2551)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนคนไทยที่ติดเชื้อใช้หวัดนกและผู้เสียชีวิต นับแต่เริ่มมีการระบาดสู่คนจนถึงปัจจุบัน (ข้อมูลเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2551)

พ.ศ.	ผู้ป่วย	ผู้เสียชีวิต
2547	17	12
2548	5	2
2549	3	3
2550	0	0
2551	(อยู่ในระยะเฝ้าระวังโรค) 6	ยังไม่มีรายงาน
รวม	25	17

ที่มา สถานการณ์สุขภาพประเทศไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 7, ธันวาคม 2548 และภาวะเฝ้าระวังโรคใช้หวัดนกในคน สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

ที่มา สถานการณ์สุขภาพประเทศไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 7, ธันวาคม 2548 และ สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

- ในด้านพื้นที่ที่พบการแพร่ระบาดของเชื้อโรคชนิดนี้ในประเทศไทยปัจจุบัน ข้อมูลจากกรมปศุสัตว์ ระบุว่า ในปี 2551 มีพื้นที่ 8 อำเภอ ใน 7 จังหวัด ที่มีรายงานสัตว์ปีกป่วยตายผิดปกติ โดยทั้งหมดเป็นไก่พื้นเมือง พื้นที่ดังกล่าวได้แก่ อ.วัดสิงห์ จ.ชัยนาท, อ.กุเรื่อ จ.เลย, กิ่ง อ.กุเพียง จ.น่าน, อ.เมือง จ.กำแพงเพชร, กิ่ง อ.วังเจ้า และ อ.บ้านตาก จ.ตาก, อ.ศรีนคร จ.สุโขทัย และ อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม

จำนวนผู้ป่วยและเสียชีวิตด้วยไข้หวัดนกในประเทศไทยที่มีแนวโน้มลดลงในช่วงที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นถึงระบบการป้องกันโรคดังกล่าวที่มีความก้าวหน้ามากขึ้นเป็นเงาตามความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมา ทั้งจากในระดับประเทศไทยและระดับนานาชาติ

อย่างไรก็ตาม การปรากฏร่องรอยที่ยังไม่สิ้นสุดของเชื้อไวรัสสายชนิดนี้ในหลายพื้นที่ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะนี้...คือสัญญาณเตือนภัยที่เราไม่อาจละเลยได้

ที่มา (1) รายงานสถานการณ์ไข้หวัดนกในประเทศไทย โดย ปรีชา เปรมปรี และ เสาวกัศตร์ อึ้งข้อย สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค, ถนอม น้อยหอม และ จันทน์ บุรณะไทย สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ (2) รายงานการเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนกในคน โดย สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข (3) สถานการณ์ไข้หวัดนกในปัจจุบัน โดย ดวงทิพย์ ชีระวิทย์ แผนงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ สืบค้นได้จาก <http://www.hiso.or.th> ข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อ กิตติมาภรณ์ 081 449 7479

